

DE RESIDENTIËLE VOORZIENING: EEN PLEIDOOI TEN GUNSTE¹

MOEILIK TE VATTEN

De residentie zal wellicht steeds een voor de buitenwereld ongemakkelijk in te schatten verschijnsel blijven.

Veel generaliserende analyses over het inrichtingswerk kenmerken zich door onvertrouwdheid en gebrekkige kennis.

Men schrijft 'de instelling' af als een wereldvreemde constructie; niet van deze tijd (maar men wil wél jeugdgevangenen).

De outsider ziet een omgeving, die beladen is met een heel aantal artificiële en functionele rituelen.

Bovendien is er weinig nodig om negatieve aandacht te krijgen. Bij brand of inbraak werden de veiligheidsvoorschriften wellicht niet gerespecteerd. Bij een voedselvergiftiging is er ongetwijfeld iets aan de hand met de hygiëne in de keuken.

Er is altijd wel iets aan de hand met die 'instellingen'. Dat geldt in het kwadraat voor voorzieningen die zich inzetten voor jongeren met een ernstige opvoedingsproblematiek.

Als er een diefstal wordt gepleegd in de buurt van een home voor jeugdbijstand is de kans reëel dat men automatisch naar de 'schoelies van het instituut' wijst, waarbij de schoelies gelden als pars pro toto (want er zal wel een gebrek aan begeleiding heersen etc.).

Hoe is zo'n verblijf dan te rijmen met de vaststelling dat jongeren er zich 'perfect thuis' voelen?

De gangbare beoordelingscriteria over 'een normaal leven' zijn vaak irrelevant, de gangbare regels van 'buiten' schieten 'binnen' tekort.

Veel harde werkers 'binnen' weten zich gekwetst door het onbegrip. Ze laten zich in hun verweer - soms op het cynische af - immobiliseren door de gemeenplaats 'dat hun inspanningen en het effect van hun werk onmogelijk is uit te leggen'.

De openbare aanklager haalt immers bij voorbaat gelijk. De verdediging moet het stellen met een vaag verhaal over moeilijk kwantificeerbare pedagogische inspanningen en zal gewis de *resultaatrekening* gepresenteerd krijgen.

Het aantal (preventieve) uitputtingsslagen dat werd geleverd om één enkele recidivist voor de penitentiare spiraal te behoeden laat zich van de statistische optelling niet aflezen.

Ten aanzien van de geëngageerde binnenwerker, hoe professioneel gewapend ook, kan men geen kwaadaardiger verdicht uitspreken dan 'verloren energie'.

DE ZONDEBOK

Falen van de hulpverlening wordt ongenueanceerd afgeschoven op hét residentiële systeem, dé methode, of dé werkers als onderhorige uitvoerders daarvan.

Wanneer ernstige individuele probleemsituaties in de loop van een hulpverleningscarrière geen oplossing hebben gevonden, is het handig de *laatste* in de 'rij van lijnen' met de vinger te kunnen wijzen.

Meermaals vervult de residentie de rol van *zondebok van de hulpverlening*:

- De residentiële hulpverlening zou te weinig gericht zijn op verandering van de omgeving, die mee oorzaak was van de problemen.
- De nadruk zou teveel liggen op de aanpassing van het individu, voornamelijk aan inrichtingsnormen, waardoor de persoonlijke ontwikkeling en zelfstandigheid onvoldoende gestimuleerd worden.
- Er zijn de te vage theoretische uitgangspunten; te weinig doelstellingsgericht.
- De breuk tussen de specialistische pedagogische staf en de minder geschoolde opvoeders zou aanzienlijk zijn..
- Er zou veel te weinig plaats geboden worden voor individualiserende benadering en genegenheid.

Deze kritieken aan het adres van de residentie zijn perfect toepasbaar op *de totaliteit van de hulpverlening*:

- De weinig persoonlijke, zakelijke benadering van cliënten is een tijdsgegeven.
- De zgn. 'defect-visie', met nadruk op verpleging, verzorging, rustig houden in geïsoleerde *instellingen* zit ingebakken in het hele welzijnsbeleid (zie: het debat over de jeugdgevangenen; zie: de zorg voor dementerenden).

- Het *medische model*, dat zo sterk met de residentie geassocieerd wordt, is een wijdverspreide denkwijze.

Wanneer de voortdurende wisselingen van kinderen en medewerkers in een residentiële leefgroep ter discussie worden gesteld, of het feit dat volwassenen niet altijd 'binnen bereik' zijn voor het kind, vergeet men dat in een leefgroep het kind de volwassene veel dichterbij bereik heeft dan in eender welke andere vorm van begeleiding.

Veelal maakt men in het kader van een residentiële begeleiding in surplus nog afspraken over crisishulpverlening of permanente bereikbaarheid.

De residentiële begeleidingscentra volgen de evoluties binnen het vakgebied nauwgezet en zijn er geenszins op uit aloude principes en methoden (uit luiheid, gewoonte, conservatisme) in stand te houden.

DE FEITEN

De hardnekkige negatieve beeldvorming van de residentiële setting heeft tot gevolg dat men snel vergelijkingen gaat maken met hulpverleningsmodellen die efficiënter, humaner, sterker maatschappelijk geïntegreerd zijn.

Zo is het geruime tijd nu geweest de ambulante begeleiding als *alternatief* voor te stellen voor de residentiële zorg.

Wil men de beoordeling van de verschillende hulpverleningsvoorzieningen behoeden voor a-functionele en zeer tijdsgebonden polemieken of nutteloze kwaliteitsvergelijking, dan kan men zich in positieve zin behelpen door zich te richten op het correctieve criterium van de *feitelijkheid*.

Ondanks het uitbreidend preventienetwerk en inventieve vormen van ambulante begeleiding, *blijft* immers een vrij ruime groep kinderen en jongeren in aanmerking komen voor een vorm van residentiële begeleiding.

Aan alle (academische) beoordelingen gaat telkens weer de harde werkelijkheid vooraf van de jongere in nood 'waarmee men elders geen weg weet'.

Vb. *Weinigen zullen in staat zijn de feitelijke desinteresse vanuit gezinsopvang voor zestienjarige, zwakbegaafde jongens te doen keren.*

Nochtans zou - volgens de vakliteratuur - een goed gestructureerd gezin aanwijsbaar meer mogelijkheden voor positieve ontwikkeling bieden dan een residentiële setting.

Dat deze jongere uiteindelijk in de residentiële setting terechtkomt, en het daar fout gaat, terwijl het met een meer kanshebbende jongere goed loopt in de gezinsopvang, leert ons weinig over de intrinsieke kwaliteit van beide werkvormen.

Dat, wanneer het met de kanshebbende jongere toch foutloopt in de gezinsopvang en het kind verder begeleid moet worden in een residentie, levert het residentieel model geen evidente opwaardering op.

Het is maar de vraag of het in stand houden van een 'gezinsrelatie', waarbij een minderjarige nachtenlang doolt, of door herhaalde doodsb bedreigingen aan zijn verwennende ouders zijn zakgeld bovenmatig verhoogt, te verkiezen is boven de *grootschaligheid* van de residentie (met een centrale grootkeuken, sleutelbossen, een administratieve afdeling, linnenkamers).

Is plaatsing voor het kind een navrante aangelegenheid, voor de ontvangende residentie is het dat evenzeer.

De jongere wordt gedropt, weggesloten (waarbij de plaatsende instantie soms de neiging heeft het kind al snel te vergeten) en dat wordt gezien *als oplossing voor het probleem*.

SCHAKELS

Dit pleidooi houdt geenszins de anachronistische visie voor van een residentie als gezinsvervangend helend centrum 'dat het kind vrijwaart van de kwade invloeden van het familiale milieu'.

Het kan niet genoeg worden beklemtoond dat een residentiële opvang op een *noodtoestand* duidt.

'Het kind kon elders niet worden geholpen, anders zou het hier niet terechtgekomen zijn.'

'Het kind is zo ziek dat residentiële behandeling aangewezen geacht wordt'.

Een dynamisch hulpverleningsmodel voor complexe probleemstellingen draagt in zich de filosofie dat niemand de waarheid in pacht heeft.

In een denken in opeenvolgende lijnen en complementariteit, vormt de residentie *een volwaardige schakel*, geen achterliggende receptor van 'betere' voorzieningen.

Dit veronderstelt dat doorverwijzers al hun aandacht richten op *de hulpvraag* (wat is de best mogelijke begeleiding voor deze probleemstelling?).

In die context past het aan te geven dat een residentiële behandeling vaak *te vroeg* overwogen, *maar even vaak te laat*.

LES VOOR DE (TOEKOMSTIGE) BEGELEIDER IN EEN RESIDENTIËLE VOORZIENING

Dat de residentiële voorziening aan de aanwezige jongeren de best denkbare hulpverlening biedt.

Het centrum verdient *een positieve identificatie* van al zijn werkers. Dit vermijdt een halfslachtig nastreven van doelstellingen of methodes.

De residentiële hulpverleners geloven in hun zaak, in de kracht van hun hulpverlening en bouwen de nodige expertise op om hun opdracht waar te maken.

Willi Huyghe

Groepschef Sparrenhove

ⁱ HUYGHE, Willi: 'Exploratief-opiniërend onderzoek naar de mogelijkheden voor gezinsoriëntatie bij residentiële behandeling van (zeer) moeilijk opvoedbare kinderen; Licentiaatsverhandeling; nt.gepubl.;RUG; 1985.